

دوره جدید مدرسه انجمن آثار و مفاخر

سومین دوره‌های آموزشی «خوانش و تفسیر متون کهن» در قالب «مدرسه انجمن» برگزار می‌شود. در این دوره «طبیعیات دانشنامه‌علائی» باتدریس عبداللہانوار، «فصوص‌الحکم این عربی» باتدریس حسن بلخاری، «آموزہ‌های صدرایی» باتدریس اکبر ثبوت، «حافظ» باتدریس مهدی محبتی، «آشنایی با سیاق مقدماتی (سیاق ۱)» باتدریس محسن روستایی، «سیری در دیوان شمس» باتدریس امیرحسین ماحوزی و «شرح حکمت‌الاشراق قطب‌الدین شیرازی بخش اول - منطق» با تدریس مهدی محقق برگزار خواهد شد. علاقه‌مندان می‌توانند جهت ثبت‌نام با روابط عمومی انجمن با شماره ۰۲۱۵۵۳۹۴۸۵ - ۰۲۱۵۵۳۷۴۵۳۱ تا ۰۲۱۵۵۳۳۷۴۵۳۱، داخلی ۱۲۲ تماس بگیرند.

نقد و بررسی کتاب «خوانشی نو از فلسفه فارابی»

نشست «فلسفه فارابی؛ بازخوانی روایت قاسم پورحسن از فلسفه فارابی» به همت گروه پژوهشی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران پژوهشکده مطالعات اجتماعی و با همکاری انجمن جامعه‌شناسی ادیان و گروه جامعه‌شناسی کشورهای اسلامی، شنبه ۴ دی از ساعت ۸ تا ۲۰ واقع در بزرگراه کردستان، خیابان ۶۴ غربی، پژوهشگاه علوم انسانی برگزار می‌شود. در این نشست، صاحب‌نظرانی مانند رضا داوری اردکانی، حسین کلیسای اشتری، عبدالحسین خسروپناه، سیدمحسن فاطمی، قاسم پورحسن، سیدجواد میری، بیژن عبدالکریمی، نصرالله حکمت، یحیی یثربی و... به ایراد سخن می‌پردازند.

«فلسفه و زندگی» منتشر شد

کتاب «فلسفه و زندگی؛ گفت‌وگو با غلامحسین ابراهیمی دینانی» تالیف کریم فیضی از سوی انتشارات اطلاعات منتشر شد. این کتاب در دو فصل گردآوری شده که فصل اول به فلسفه فیلسوف می‌پردازد و مفاهیمی همچون «در خلوت خود»، «روانکاوی فیلسوف»، «در جست‌وجوی معرفت»، «چرا من همیشه تنهاست؟» و «من منم و هزاران» را شامل می‌شود. فصل دوم این کتاب هم به زندگی فیلسوف اختصاص یافته است. کتاب «فلسفه و زندگی؛ گفت‌وگو با غلامحسین ابراهیمی دینانی» اثر کریم فیضی در ۵۳۰ صفحه به قیمت ۵۵ هزار تومان به‌تازگی از سوی انتشارات اطلاعات منتشر شده است.

به بهانه درگذشت استن لی خالق شخصیت‌های قهرمانی مصور

اسطوره‌های روزمرگی و نجات سرمایه‌داری

بیش از دو هفته است که از درگذشت استن لی، خالق شخصیت‌های کمیک و بعدها سینمایی شده «مرد عنکبوتی»، «مرد آهنی»، «هالک»، «مردان ایکس» و «چهار شگفت‌انگیز» می‌گذرد. خبر فوت این هنرمند هر چه‌قدر برای طرفداران این شخصیت‌های کارتون‌ی و سینمایی تأسفا‌آور بود اما گروهی از منتقدان را بار دیگر به یاد مقاله معروف اومبرتو اکو انداخت: «اسطوره سوپرمن». هر چند سوپرمن جزء شخصیت‌هایی نبود که استن لی خلق کرده باشد اما تحلیل دقیقی که این فیلسوف و نشانه‌شناس ایتالیایی روایت کرده، باعث می‌شود که نتایج بررسی او را به سایر شخصیت‌های قهرمانی هالیوودی نیز تعمیم بدهیم. بازخوانی رأی اومبرتو اکو درباره سوپرمن و سایر قهرمان‌های سینمایی می‌تواند خدمت بزرگی را که استن لی در حق نظام سرمایه‌داری انجام داد، آشکار سازد. در این نوشتار علاوه بر «اسطوره سوپرمن» اکو، نگاهی نیز به سه گانه «مرد عنکبوتی» و همچنین سه گانه مشهور بت‌من (ساخته کریستوفر نولان) خواهیم انداخت و نظرات اومبرتو اکو را با آنها نیز تطبیق خواهیم داد.

اسطوره سوپرمن و مساله زمان‌زدایی

در جامعه‌ای ماشین‌زده و بروکراتیک شده، مردمان قهرمانانی فوق تصور را دوست خواهند داشت، موجودی غیرزمینی مانند سوپرمن که از سیاره کریپتون آمده باشد. قهرمانی که قدرت فراانسانی دارد. کسی که می‌تواند با سرعت نور حرکت کند، در زمان منتقل شود، با فشار ساده‌ای در دستانش، ذغال داغ را به الماس تبدیل کند، یا اشعه ایکس چشمانش، موانع و دشمنان را دوب و نابود کند. سوپرمن به‌رغم توانایی‌هایش، فردی خوش‌سیما، فروتن و آماده به کمک است. خوانندگان مجلات کمیک حق دارند خود را با او هم‌ذات پندارند. سوپرمن با اسطوره‌های کهن تفاوت دارد. هرکول، نماینده اسطوره گذشتگان است. داستان او، سرگذشت اوست. این قهرمانان کهن هستند که منجر به پیدایش رمان شدند، اما سوپرمن خود زاده تمدن رمان است و البته داستانش، سرگذشتش نیست. قهرمان‌های رمان مانند سه تنگ‌دار، سلسله رویدادها و توطئه‌هایی را به‌صورتی منطقی طی می‌کنند تا‌قصه به‌سرمزل مقصود نویسنده برسد، اما داستان‌های مصور، این‌طور رقم نمی‌خورند. خوانندگان این مجلات و بینندگان این فیلم‌ها، تنبلائی هستند که حوصله به‌خاطر سپردن اتفاقات گذشته و به‌یاد آوردن کاشت‌ها و برداشت‌های داستان را ندارند. برای همین است که داستان سوپرمن از دو یا سه اپیزود تشکیل می‌شود. گره‌افکنی در یک شماره و گره‌گشایی در همان جلد رقم می‌خورد. سوپرمن هیچ گاه شکست نمی‌خورد. خواننده باهوش می‌داند که این هفته نیز سوپرمن از پس مصائب و مشکلات برخواهد آمد. تنها راه مقابله با سوپرمن نیز فلز کریپتونی است که البته قهرمان مجله‌های مصور هیچ‌وقت فرصت رویارویی با آن را پیدا نخواهد کرد. اومبرتو اکو، مساله اصلی را چنین شرح می‌دهد که در هر شماره مجله، زمانی برای سوپرمن به جلو رفته و باید

طبق قواعد زیبایی‌شناختی و روایت‌شناختی ایک قدّم به مرگ نزدیک شود، اما چنین اتفاقی رقم نمی‌خورد. سوپرمن، اسطوره زندگی روزمره است و در زمان حال جای دارد. پارادوکس داستان سوپرمن در این است فردی که در زندگی روزمره زیست می‌کند، فناناپذیر است ولی سوپرمن که قهرمان این زندگی است، مرگ برایش تعریف نشده است. چگونه مخاطب چنین تضادی را می‌پذیرد؟ اومبرتو اکو توضیح می‌دهد ساختار روایی سوپرمن چاره‌ای جز شانه‌خالی کردن از این مبحث زمان ندارد. داستان سوپرمن نه از گذشته است و نه از آینده، بلکه به حال تعلق دارد و پس. داستان شماره پیشین درباره درگیری سوپرمن با گروهی خلافکار است ولی هفته بعد مبارزه با دانشمندی بدطبیّت آغاز خواهد شد. میان این دو اپیزود اگر رابطه‌ای علی وجود داشت، سوپرمن یک گام به کام مرگ نزدیک شده بود. نویسندگان و خالقان داستان‌های سوپرمن، فضایی و زمانی مهم را انتخاب کرده‌اند تا معضل زمان را حل کنند. در عوض، خوانندگان پروپاقرص سوپرمن همیشه به دفتر نشریه نامه می‌زنند که چرا قهرمان‌شان با دختر مورد علاقه‌اش ازدواج نمی‌کند؟! اگر سوپرمن ازدواج کند، کنشی در داستان رخ داده است که به فضا و زمان پیشین متصل خواهد شد و سوپرمن را «زمان‌دار» می‌کند. داستان سوپرمن، قصه‌ای است که که علت را نفی می‌کند و از آن‌ گریزان است. وقتی خواننده روابط علی را درست درک نکند، کنترل روابط زمانی را نیز از دست خواهد داد و درنهایت به آینده‌سازی مدام خو خواهد گرفت. وقتی خواننده آگاهی‌اش را نسبت به زمان‌های گذشته، حال و آینده از دست بدهد، مسائل وابسته را نیز از یاد خواهد برد. مواردی مانند: آزادی، برنامه‌ریزی برای آینده،

مسئولیت‌شناسی و پیشرفت جامعه انسانی. زمان‌زدایی‌ای که توسط سوپرمن انجام می‌شود یادآور مقاله مهم «اسطوره، امروز» رولان بارت است. بارت در آنجا مدعی است که اسطوره، نشانه‌ای است که مدلول ندارد. دالّی تهی است که تاریخ آن توسط بورژوازی گرفته شده است. پس با این حساب، از نظر اکو، اسطوره سوپرمن، نشانه‌ای زمان‌زدا و از منظر بارت، دالّی بی‌تاریخ است. از این حیث، سوپرمن، «انسان رهبری شده» است. انسانی که در جامعه‌ای با سطح بالای تکنولوژی، ساختار اقتصادی مصرفی و در معرض تبلیغات تجاری زندگی می‌کند. سوپرمن برای این جامعه، چیزی جز ابزاری برای آموزش محسوب نمی‌شود. سازندگان سوپرمن با تکیه بر لذت تکرار، فرد را مطیع و عادت‌کرده می‌کنند. تکرار، سازوکار میپهودگی است. با تکرار است که می‌توان محتوایی آموزشی و همدان را به مخاطب القا و تزریق کرد. اومبرتو اکو می‌گوید سوپرمن پدربزرگ همه قهرمان‌های مصور و فکاهی است. سوپرمن، بت‌من، مردیخی و سایر این شخصیت‌ها، دارای پرسوناژی یکسان هستند. آنان قهرمانانی «خوب» هستند و قدرت‌های زیادی برای انجام «کارهای خوب» دارند. اکو می‌پرسد چرا سوپرمن با وجود اینکه می‌تواند کارهای شگفت‌انگیز بسیاری انجام دهد، به کمک کشاورزان نمی‌رود و زمین‌های بایر و لم‌یزرع را درست نمی‌کند؟ چرا به کمک ۶۰۰ میلیون چینی تحت سلطه مائو نمی‌شاید؟ به‌جای همه این کارها، سوپرمن زندگی در یک شهر کوچک را برگزیده و از دنیای بیرون بی‌خبر مانده است. سوپرمن فقط زمانی وارد عمل می‌شود که مالکیت خصوصی به خطر افتاده باشد. اسطوره سوپرمن اساسا با ایده فراگیر شدن فساد مخالف است. فساد وجود ندارد و اگر هم داشته باشد، فردی فاسد است نه یک سازمان- و باید با آن مقابله کرد. فرد فاسد است ولی سازمان فاسد نیست. کارکرد اسطوره سوپرمن در این است که دهان منتقدان مارکسیست-نظام سرمایه‌داری آمریکا را که معتقد به انقلاب هستند، ببندد.

سوپرمن به‌جای انقلاب، به اصلاح افراد و مقابله با آنان روی می‌آورد تا انقلاب و اصلاحات ساختاری را به تعویق بیندازد. در ادامه این هدف نیز به مخاطبی که با او هم‌ذات‌پنداری کرده، می‌گوید برای اینکه شهروندی نیز سوپرمن زندگی خود باشد، کافی است که به اخلاقیات عرفی پای‌بند باشد. اگر زناله‌ای در خیابان دید، در سطل بیندازد. از قوانین راهنمایی و رانندگی تبعیت کند زیرا توانایی‌های فرد در همین حدود است و مانند سوپرمن از سیاره کریپتون نیامده است. در اینجاست که اومبرتو اکو، تفاوت میان «آگاهی سیاسی» - که مورد توجه مارکس نیز بود- و «آگاهی شهروندی» را - که مطلوب نظام سرمایه‌داری است- نشان می‌دهد.

اسطوره مرد عنکبوتی و مساله تروریسم

علاوه‌بر نقد زمان‌زدایی و تاریخ‌زدایی که شامل حال مرد عنکبوتی می‌شود، این اسطوره دارای اهمیت سیاسی نیز است. مخاطب مجلات مصور مرد عنکبوتی، در ابتدا نوجوانان و سپس با باز شدن پای این قهرمان به سینما- محبوبیت آن به بزرگسالان نیز سرایت یافت. در داستان مرد عنکبوتی چنین گفته می‌شود که «کرسک»، «دکتر اختاپوس» و «مرد شنی» دشمنان او محسوب می‌شوند، اما مساله‌ای وجود دارد و آن این است که این سه شخصیت پیش از آنکه در تقابل با مرد عنکبوتی باشند، دشمن سیستمی هستند که آنان را تولید و طرد کرده است. این شخصیت‌های شوم و بدکار، نماد تروریسمی هستند که از طرفی خود نظام سرمایه‌داری آنان را تولید کرده و از سویی دیگر این نظام، مرد عنکبوتی را به مثابه مکانیسمی برای مبارزه با آنان تعبیه کرده است. در این قصه، هدف اصلی کرسک، جوان شدنش است و مرد عنکبوتی درنهایت او و دوبال الکترونیکی‌اش را شکست می‌دهد. جوان شدن، استعاره‌ای است از بازتولید خشونت که قهرمان سرمایه‌داری اجازه ضربه زدن آن به مواضع

برگزاری نشست «ژنتیک و فرهنگ»

هفتمین نشست از دوره ششم سلسله نشست‌های یکشنبه‌های انسان‌شناسی و فرهنگ (نشست ۱۵۰) با موضوع «ژنتیک و فرهنگ» برگزار می‌شود. در این نشست رضا عمانی سامانی (پزشک و مدیر گروه اپیدمیولوژی و سلامت با روری پژوهشگاه رویان) درباره «ورود پزشکی به ژنوم انسانی و دست‌ورزی‌های ژنتیکی» و زهره انواری (عضو هیات علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران) درباره «مسائل اخلاقی مد اخلاّت ژنتیکی» سخنرانی خواهند کرد. این نشست امروز ساعت ۱۶ تا ۱۹ در خیابان ولیعصر، نرسیده به میدان ولیعصر، خیابان دمشق، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات برگزار می‌شود.

و دارایی سیستم را نخواهد داد. خشونتی که خود را در حادثه ۱۱ سپتامبر آشکار کرد. دکتر اختاپوس، نماد علم و تکنولوژی است که به دست فردی ناهل افتاده است. (یادآور در زدیدن و فروختن کلاهک‌های هسته‌ای به پاکستان در خلال جنگ جهانی دوم نیز می‌تواند باشد) دانش و فناوری که ماحصل نظام سرمایه‌داری است، تبیعی دولیه شده که در آستانه بریدن دست صاحبش است. برای همین مرد عنکبوتی شگفت‌انگیز باید تروریست‌ها را از علم و تکنولوژی‌ای که سرقت کرده‌اند، خلع‌ید کند. مردشنی نیز به‌مثابه ضایعات و اثرات سوء انرژی هسته‌ای که جزء لایتجزی و نتیجه انکارناشدنی این انرژی است، سرمایه‌داری توانسته است با استفاده از این انرژی هم به سلاح هسته‌ای دست یابد و هم ضررهای زیست‌محیطی آن را متحمل شود. همان قدر که نظام سرمایه‌داری تاگزیر این است مخاطرات طبیعی را که آفریده برطرف کند، باید با مردشنی نیز روبه‌رو شود. به‌خاطر همین، با یکی از تولیدات خود- یعنی مردعنکبوتی- به مبارزه با تولید دیگر خود یعنی مردشنی- می‌رود. البته مخاطب فعال می‌داند که سرمایه‌داری وجودی متناقض از مردعنکبوتی، مرد شنی، دکتر اختاپوس و کرسک است. سایر دشمنان مردعنکبوتی مانند الکترو، مارمولک، میسترئو و گابلین سبز نیز به همین سوء استفاده‌ها از مواهب سرمایه‌داری و لزوم تقابل با آن دلالت دارند.

اسطوره بت‌من و مساله آثارشیم اخلاقی

بت‌من بر خلاف سوپرمن، این جهانی و زمینی و از قدرت‌های بدنی بالا و تکنولوژی فوق‌پیشرفته بر خوردار است. دشمن اصلی بت‌من، دزدان و اشترار هستند و میدان رزم او، خیابان و کوچه پس‌کوچه‌هاست. بت‌من در شهر کوچک خیالی به نام گاتهام زندگی می‌کند و کاری با سایر نقاط آمریکا و جهان ندارد. همان‌گونه که اومبرتو اکو اشاره کرد، قهرمان داستان‌های مصور زمانی وارد درگیری می‌شود که مالکیت خصوصی به خطر افتاده باشد، در قسمت دوم سه گانه شوالیه تارایکی (ساخته کریستوفر نولان) بت‌من زمانی با جوکر درگیر می‌شود که دشمنش بانکی را سرقت کرده است. جوکر، برخلاف دشمنان مرد عنکبوتی- که از تروریست‌ها بودند- نماینده آثارشیم است. جوکر، پول و قدرت نمی‌خواهد. همانند مارکسیست‌ها در پی نبی‌باد سرمایه‌داری نیز نیست. او علیه نظم است تا نظام. او می‌خواهد روی دیگر سکه جامعه مدرن را که با تمدن و انسانیت این همان شده است، نشان دهد. جوکر اخلاق خودساخته را به چالش کشیده و بی‌ذاتی‌وبی‌ارزش بودن باورها را یادآوری می‌کند. بت‌من در مقابل، در پی اثبات حاکم بودن نظام ارزشی و اخلاقی سیستم سرمایه‌داری و حتمیت شکست هر گونه ایده آثارشیمستی است. بت‌من پس از سوپرمن و مردعنکبوتی که با مارکسیست‌ها و تروریست‌ها مبارزه کردند، داعیه مقابله با آثارشیمست‌هایی را دارد که میدان جنگ را از انقلاب و حمله مسلحانه به اعتقادات و باورهای اخلاقی کشانده‌اند. همان‌طور که اکو میان آگاهی سیاسی و آگاهی شهروندی تفکیک قائل شده بود، برای اسطوره‌مصور بت‌من نیز باید گفت که این داستان با تکیه بر اخلاق عرفی (حاکم بر زیست جهان سرمایه‌داری) منکر هر نوع اخلاق دیگری می‌شود. هر نظام اخلاقی دیگری، از نظر داستان بت‌من، اخلاق آثارشیمستی تعبیر شده و قهرمان سرمایه‌داری باید با آن مقابله کند.

منابع:

- ۱- اکو، اومبرتو، اسطوره سوپرمن و چند مقاله دیگر، ترجمه خجسته کیهان، نشر ققنوس، ۱۳۹۴.
- ۲- بارت، رولان، اسطوره در زمانه حاضر، ترجمه یوسف اباذری، کتاب مسائل نظری فرهنگ، ارغنون، شماره ۱۸، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۶.
- ۳- اباذری، یوسف، رولان بارت و اسطوره و مطالعات فرهنگی، کتاب مسائل نظری فرهنگ، ارغنون، شماره ۱۸، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۶.